ПРЕЗИДЕНТ ПРОГРАММАСЫ

Республикада 3 ел эчендә 3 мең ишегалды төзекләндерелгән

> 2

БЕРЕНЧЕ РЕДАКТОР

Газетабыз тарихында эз калдырган шәхесләрне барлыйбыз

> 3

ТӘГӘРМӘЧЛЕ ТОРМЫШ

Балтачта яшәүче Илдар Хәкимҗанов көтмәгәндә зур юлга чыгып китә

> 3

ТАТАРСТАН БАТЫРЛАРЫ

Көрәш буенча республика чемпионатында 10 алтынның 5есен Лаеш егетләре отты

> 4

ВАТАНЫМ ТАТАРСТАН

1918 елның 12 мартыннан бирле чыга | ИҖТИМАГЫЙ-СӘЯСИ ГОМУМТАТАР ГАЗЕТАСЫ | № 172 (28945) | Сишәмбе | 22 ноябрь | 2022 ел

Газета 1968 елда Хезмәт Кызыл Байрагы ордены белән бүләкләнде

www.vatantat.ru
/vatanimtatarstan
/t.me/vatantat

4604609 000131

Зөһрә САДЫЙКОВА

КҮҢЕЛ ҖЫЛЫСЫН КУШЫП

РЕСПУБЛИКА ХАЛКЫ ХӘРБИЛӘРГӘ БУЛЫША

Ил төкерсә, күл була. Әлеге сүзләрнең нинди тирән мәгънәгә ия булуын бөтен күңелебез белән аңлаган көннәребез. Татарстан халкы хәрбиләргә, кем ничек булдыра, шулай ярдәм кулы суза. Көн саен кул һәм йөрәк җылысын кушып әзерләнгән йөкләр Украина чикләренә таба кузгала.

Яңа Кенәр авылы җирлегеннән барысы 20 кеше махсус хәрби операциягә җибәрелгән. Аларның икесе – хәзерге вакытта Казанда. Авыл советы башлыгы Әгъзам Гайфуллин сүзләренчә, шушы көннәрдә ун авыл халкы бер булып, хәрбиләргә гуманитар ярдәм озаткан. Аны Яңа Кенәр халкы аерым җыйган, калган тугыз авыл халкыныкын Арчадагы җыю пунктына илтеп тапшырганнар.

– Кукмара районыннан да кушылып, ике машинага кием-салым, азык-төлек төяп җибәрдек. Солдатларга илтеп тапшырган егетләребез кайтыр юлга чыкты инде. Авылыбыздан киткән егетләрнең күпчелеге белән очрашып, әйберләрне кулларына тапшырдылар. Ярдәм кемгә барып ирешсә дә, без канәгать, әлбәттә. Ә инде үз авылдашларыбызга барып ирешкәч, тагын да яхшырак, дип сөенәбез. Украинадагы бер егетнең әнисе елый-елый рәхмәт әйтеп шалтыратты, – диде ул.

Әгъзам Гайфуллин әйтүенчә, яу кырына мичләр ясап озатканнар. Шулай ук кием-салым, дарулар, ризыклар һәм башка кирәкле әйберләр.

– Халыкның бердәмлегенә тагын бер кат сокландым. Бик күп әйбер җыелды бездә. Акчалата ярдәм бирүчеләр дә күп. Биш көн эчендә 100 мең сумга якын акча җыелды. Моннан тыш, хәйрия концерты куелды. Анда җыелган акча шулай ук хәрбиләргә ярдәмгә тотылачак, – диде ул.

Азнакай районының Мәнәвез авылында яшәүче Тәнзилә Галимова каз маен махсус контейнерларга урнаштырып, аларны мобилизацияләнгән солдатларга җибәрергә булган. 160 данә шундый контейнер әзерләгән. Тәнзилә ханымга кызы Лена Фәсхиева да ярдәм иткән.

– Интернетта бер ханымның каз мае сорап язуына игътибар иттем. «Аңа нәрсәгә кирәк икән ул?» – дип кызыксынып, шалтыратырга булдым. Ул кеше улын хәрби операциягә озатырга җыенучы әни булып чыкты. Солдатларга каз мае биреп җибәрмәкче икән. Аңа әзерләп бирдем, башкаларга да шундый ук контейнерлар хәстәрләргә булдым. Бу каз маен солдатларыбыз битләренә, кулларына сөртеп, салкын җилләрдән сакланачак. Моннан тыш, өс-башларына су үтмәсен өчен, күн итекләренә, киемнәренә дә сөртергә мөмкин. Безгә килеп ирешкән мәгълүматлар буенча, солдатларыбыз моңа мохтаҗ. Контейнерларны исә авылыбыз депутаты Эльнар Исламов алып кайтып бирде, – диде Тәнзилә Галимова.

tatarstan.ru

Балтач районының Арбор авылында яшәүчеләр солдатларга маскировка өчен челтәрләр тегә.

– Берничә көн тоташ эшләп, аларны район үзәгендәге җыю пунктына юлладык. Менә хәзер тюль пәрдәләрдән ясый башладык. Ялсыз эшлибез, үзем төн йокламыйча йөрим. Бүген солдатларга азык-төлек җыярга керештек, – диде шушы эшләрне башлап йөрүче Дилә Гарипова.

Гап-гади авыл апасы әйтүенчә, халыкның күңеле киң.

– Минем улым да, киявем дә шунда. Шуңа күрә үзем дә ут эчендә янам. Авылдашларыма, Балтач халкына бик зур рәхмәт. Бер сүзем җитте: халык дәррәү ярдәмгә купты. Бик күп кеше китерде. Без хәзер егетләребезгә бары тик шулай гына ярдәм итә алабыз. Берни дә кызганыч түгел, – дип, күз яшьләрен тыеп кала алмады рәхмәтле ана.

Халыктан җыелган гуманитар ярдәмне хәрби операция урынына илтеп тапшыручылар белән сөйләшә алдык. Яңа Чишмә районы эшмәкәрләре (билгеле сәбәпләр аркасында, исем-фамилияләрен күрсәтмәүне сорадылар) берләшеп, гуманитар ярдәмне Украина чигенә кадәр үзләре илтеп тапшыра. Шушы көннәрдә алар кием-салым, азык-төлек, гигиена әйберләре һәм башка кирәк-яраклар төялгән машина белән өченче тапкыр барып кайткан. Безнең белән аралашкан һәм бу эшне башлап җибәргән эшмәкәрләрнең берсе күпчелек мәгълүматны әйтүне кирәксенмәде.

– Безгә игътибар болай да артты, үзем өчен түгел, егетләребез өчен куркам. Миңа мактау, дан-шөһрәт кирәкми, ә менә минем аркада хәрбиләр белән ул-бу була калса, үземне кичермәячәкмен, – дип аңлатты ул безгә үзенең карарын.

Аның сүзләренчә, авылда һәм район хакимияте бинасында урнашкан җыю пунктында кыска вакыт эчендә хәрбиләр өчен 3 тоннадан артык әйбер җыелган. Ике машинага җылы киемнәр, термо-эчке киемнәр, азык-төлек, техникага запас частьлар, дарулар, йон оекбашлар һәм башка әйберләрне төягәннәр. Эшмәкәрләр алга таба да хәрбиләр янына гуманитар йөк белән барырга планлаштыра.

Ахыры 2 нче биттә >

Арттырырга уйлыйлар

Табибларның эш хакын арттырырга җыеналар. Россия сәламәтлек саклау министры Михаил Мурашко белдергәнчә, хәзер Хөкүмәттә бу җәһәттән нинди чаралар күрергә мөмкин булуы турында уйлашалар. Ул шулай ук быел медицина хезмәткәрләренә эш хакы түләү өчен инде өстәмә 59 миллион сум акча бирелгәнлеген искәрткән. Министр сүзләренә караганда, сәламәтлек саклау тармагында кадрлар белән тәэмин итү мәсьәләсе чиктән тыш киеренке булып кала бирә. «Онкологлар, кардиологлар саны берникадәр артты-артуын, әмма, әйтик, анестезиолог-реаниматологлар, кайбер башка белгечлекләргә кытлык зур», – дигән ул.

Арзаннан алалар

Сентябрьдән бирле Татарстанда барлыгы 11 ярминкә узган. Авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек министрлыгы хәбәренә караганда, көзге ярминкәләрдә барлыгы 1,1 миллиард сумлык азык-төлек сатып алынган. Халыкта яшелчәгә ихтыяҗ бигрәк тә зур. Тәгаенләп әйтсәк, барлыгы 15 мең тоннага якын яшелчә, шул исәптән 9371,9 тонна бәрәңге, 3015 тонна суган, 1454,2 тонна кәбестә, шулай ук 174,4 тонна сөт, 1164,8 тонна ит (703,1 тоннасы – сыер ите) сатылган.

Республикада авыл хуҗалыгы ярминкәләре, 10 сентябрьдән башлап, һәр шимбә саен уздырыла. Алар Казанның – 14, Чаллы һәм Яшел Үзән районының – 2шәр, Түбән Каманың 3 мәйданчыгында үткәрелә. Сәүдә оештыруга 32 район, 11,3 мең берәмлек транспорт җәлеп ителә.

Шимбә ярминкәләре 24 декабрьгә кадәр гөрләячәк.

Кар көрәргә кеше җитми

Илдар Мөхәммәтҗанов

Кышка кергәндә, Казанда янә ишегалды себерүчеләргә кытлык барлыкка килгән. Идарәче оешмалар, бу хәлдән чыгу өчен, хезмәт хакларын арттырган. Ләкин акчага кызыгучылар да әллә ни юк: хәзерге вакытта 500ләп вакансия ачык.

Казан башкарма комитеты җитәкчесе урынбасары Искәндәр Гыйниятуллин әйтүенчә, быел кышын шәһәр оешмаларына 2956 урам себерүче таләп ителә. Эшләү өчен барлык кирәк-ярак, 201 берәмлек махсус техника: трактор, төягеч, кар җыйгычлар әзерләп куелган. Ләкин Искәндәр Гыйниятуллин сүзләренә караганда, кыш җитүгә, кар көрәүнең авыр хезмәт булуы сәбәпле, ишегалды себерүчеләр саны нык кими. Июль аенда территорияне җыештыруга тариф берникадәр арттырылган. Бу өстәмә акча тулысы белән хезмәткәрләрнең эш хакын үстерүгә киткән.

Сүз уңаеннан, Казанда 18–19 ноябрьдә айлык норманың 31 проценты күләмендә кар яуган. Юл хезмәтләре шәһәрдән 17 мең тоннадан артыграк кар чыгарган.

Башта бозыла, аннан яхшыра

Узган ике тәүлектә Татарстанда явым-төшем булмады диярлек. Һава температурасы тәүлек дәвамында –4…–9 градус чикләрендә тирбәлде.

Республика Гидрометеоүзәгеннән хәбәр ителгәнчә, чәршәмбе – 23 ноябрьдә, көньяктан циклон үтеп керү сәбәпле, һава торышы бозыла. Көнбатыш районнарда – юеш кар, көньяк районнарда карлы-бозлы яңгыр, урыны белән буран, бозлавык көтелә. Һава температурасы көндез –2…–7, төнлә –4…–9 градус. Юлларда кар көртләре, урыны белән көчле бозлавык. Пәнҗешәмбе – 24 ноябрьдә явым-төшемле һава саклана. Көндез –1…–6, төнлә –3…–8 градус салкын булачак.

Синоптикларның башлангыч фаразына караганда, җомга-шимбә – 25 һәм 26 ноябрьдә һава торышы яхшырачак. Аз гына кар, көндез термометрның терекөмеш баганасы –2…–7 градуска, төнлә –6…–11 градуска кадәр төшәчәк.

Ният

Халык әйткәнне тыңлап

2023 ЕЛДА МИНИСТРЛЫКЛАРДАН НИНДИ ЭШ КӨТӘЛӘР?

Ничек эшләргә икәнен халык өйрәтә. Татарстанда киләсе елга республика министрлыкларының өстенлекле юнәлешләрен билгеләү буенча тавыш бирү дәвам итә. Мәгълүм булганча, мондый киңәш-табыш Татарстанда ел саен оештырыла.

Беренче этапта белгечләр максат-бурычларны билгеләсә, соңрак бу юнәлешләр онлайн тавыш бирүгә чыгарыла. Быел 90нан артык өстенлекле максат тәкъдим ителгән. Иң күп тавыш җыйган тәкъдимнәр декабрь аенда иҗтимагый советлар утырышларында каралачак. Нәтиҗәдә һәр министрлык өчен киләсе елга 5–7 өстенлекле максат билгеләнәчәк. Тавыш бирү генә түгел, үз тәкъдимеңне дә калдырырга мөмкин. Гомумән, шушы вакытка кадәр 17 меңләп кеше үзе мөһим дип санаган максатлар өчен тавыш биреп өлгергән.

Татарстан Иҗтимагый палатасы министрлыкларның 2023 елга өстенлекле юнәлешләре өчен тавыш бирүнең башлангыч нәтиҗәләрен чыгарды. Халык нәрсә белән кызыксына соң?

Иң күп кызыксыну уяткан максатлар Хезмәт, халыкны эш белән тәэмин итү һәм социаль яклау министрлыгына туры килә икән. Тавыш бирүдә 6 меңләп кеше катнашып өлгергән инде. Мәшгульлек үзәкләрендә халыкны эшкә урнаштыру, салада яшәүче 65 яшьтән өлкәнрәк кешеләрне профилактик тикшерүләр һәм диспансеризация урыннарына илтү, социаль приютларда тәрбияләнүче балаларның 90 процентын гаиләләргә урнаштыру – халык министрлыкка әнә шундый бурычлар куя.

Сәламәтлек саклау юнәлешенә дә сораулар күп. Әйтик, иртә стадиядә шешләрне ачыклау, 45 яңа фельдшер-акушерлык пунктын төзү, 200ләп белгечне сәламәтлек саклау системасына җәлеп итү кебек бурычлар өчен тавыш биргәннәр. Мәгариф һәм фән министрлыгыннан

tatarstan.ru

белем бирү учреждениеләрендә спорт клублары оештыруны сорыйлар. Ә Яшьләр эшләре министрлыгына киләсе елга даими укудан һәм эштән буш вакытта 15 мең кешене эшкә урнаштыру җаен кайгыртасы.

Спортка килгәндә, халыкның бу өлкәдә ихтыяҗы үзгәрешсез кала, дисәк тә буладыр. Болар – яңа спорт корылмалары төзү, булганнарын төзекләндерү, халыкны спортка җәлеп итү.

Ә мәдәният өлкәсендәге белгечләр тәкъдим иткән бурычлар арасында республика халкы мәдәни массакүләм чараларны һәм мәдәният учреждениеләре эшчәнлеген яктыртучы «Татарстан мәдәнияте» бердәм порталын булдыруны аеруча кызыклы дип тапкан.

Тавыш бирү 6 декабрьгә кадәр дәвам итәчәк. Катнашырга теләсәгез, «Услуги РТ» мобиль кушымтасыннан яисә open.tatarstan.ru сайтыннан файдаланырга кирәк. Нәтиҗәләр исә publictasks.tatarstan.ru порталында урын алачак.

Сүзгә-сүз

Фәрит ХӘНИФОВ, Татарстанның транспорт һәм юл хуҗалыгы министры:

Юлның километрын 70 миллион сумга да, 7 миллион сумга да ремонтлап була. Әмма бөтен җирдә дә бер үк дәрәҗәдәге бик яхшы юллар салырга омтылырга кирәкми. Авыл юлларының кайберләрендә артык кыйбатлы булмаган материаллар куллану да үзен аклый.

(«Татарстан» журналына әңгәмәсеннән)

ТАТАРСТАНДА – БАЛАЛАР

Татарстанстат мәгълүматларына караганда, республикада 2021 елда туган ир балалар, кыз балаларга караганда, 1209га күбрәк.

Барлыгы
41057 бала

Ир балалар
21133

Кыз балалар
19924

*Узган ел бала тапкан хатын-кызларның уртача яше – **29**.*

*Узган ел республика балалар бакчаларында **1000** балага **713** урын туры килгән.*

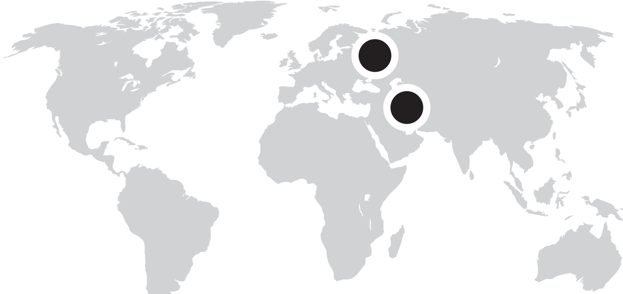

Рәшит ФӘТХРАХМАНОВ

Дөньяда

ИРАН ФЕТНӘСЕ КАЯ АЛЫП БАРА?

Дөнья вакыйгалары кызу әйләнештә үсүләрен дәвам итә. Аларның үсеш векторын соңгы көннәрдә ислам дөньясы һәм Якын Көнчыгыш төбәге билгели. Елны зур фетнә белән башлап җибәргән Казахстанда чираттан тыш Президент сайлавы узды. Дүшәмбе иртәсенә exit poll нәтиҗәләре Токаевның ышанычлы җиңүен раслый.

Җиңүче лидер инде үзенең Казахстан икътисадында кардиналь үзгәрешләр башлап җибәрәчәген әйтә. Хәзерге шартларда системаны үзгәртү җиңел булмаячак. Шуңа күрә казах турбулентлыгы урынына тотрыклылык килерме, юкмы – әлегә әйтү кыен. Токаев тырышлыгы белән сәясәт сәхнәсеннән төшерелгән элекке Президент Назарбаев җиңүчене котлады инде.

Төрекләр Сүриядәге Мәнбиҗ провинциясендә көрд террорчыларына каршы масштаблы хәрби операция башлап җибәрде. Беренче сәгатьләрдә һавага 70 юк итүче очкыч һәм 20 беспилотник күтәрелде. Көрд гыйсъянчылары да Сүриядән Төркиянең Газиантеп провинциясендәге Каркамыш районына гранатометлардан аттылар. Төрек авиациясе һәм артиллериясе төн буе террорчылар кулындагы төбәкләрне утка тотып чыкты. Коры җир операциясе башлану ихтималы да зур.

Вакыйгаларның зурысы һәм фаҗигалесе Иранда дәвам итә. Без 2020 ел башында фаразлаган фетнә тынмый, сентябрьдән бирле бара. Иран болганчыклыгы дәһшәтле вакыйгаларның прелюдиясе булып тора. Илнең Мехабад шәһәрендә атна ахырында канлы вакыйгалар уйналды. Иран составындагы Көнбатыш Азәрбайҗан провинциясе булган бу төбәктә фетнәчеләр хакимиятләргә каршы корал кулланды. Төбәккә Иран революциясен саклаучылар корпусының зур контингенты кертелде. Гвардия шәһәрне чолгап алды, бикләде һәм «шикле элемент»лардан чистарта башлады. Этник азчылык вәкилләре әле шуннан соң да протест мәйданында ярсыдылар һәм кайнадылар. Дүшәмбе иртәсенә коралы фетнә бастырылды дигән хәбәр алынды. Әмма гыйсъянчылар башка төбәкләрдә дә активлык күрсәтә. Кан коелу да, лидерларның үлем җәзасына хөкем ителүе дә ярсуны басмый. Сөләйманига куелган һәйкәлне яндырдылар. Рухула Хөмәйнинең – 1979 елгы Иран революциясе лидерының музей-йортын шулай ук ут ялмады.

Иран фетнәсе Якын Көнчыгышта башланачак зур бәрелешләрнең состав өлеше булып тора. Төбәк исә зур давылның һәм сәяси җир тетрәүләрнең иң кызган урыны булачак. Алдагы елларда ул бик зур сугыш мәйданына да әвереләчәк. Моңа бик гаҗәпләнергә кирәкми. Ислам дөньясында гаҗәп зур ачлык һәм хәерчелек хөкем сөргән илләр булуга карамастан, бай гарәп илләренең режимнары гигант акчаларны мәгънәсез проектларга сарыф итә. Катарда яңа гына ачылган футбол чемпионатының инфраструктурасы һәм оештыру чыгымнары өчен 220 миллиард доллар акча исраф ителде. Бозыклык һәм оятсызлык мәйданына әверелә торган бу ярыш беренче матчта ук Катар командасының Эквадор командасына 0:2 исәбе белән җиңелүеннән башланып китте. Согуд принцы, Америкада Трамп җиңүен тәэмин итү өчен, миллиардлаган доллар акча тота дигән хәбәрләр дә бар.

Россиядә

НЕФТЬ ТҮШӘМЕ БИЕКМЕ?

Россия хөкүмәтенең беренче вице-премьеры Андрей Белоусов АТЭС саммитында: «Дөнья икътисады якындагы берничә елда «идеаль шторм» чорына аяк басачак», – дип белдерде. Яңалык түгел бу, әмма рәсми авыздан ишетелгәч, шомлырак яңгырый. Искә төшерик: «идеаль шторм» дип исән калу бик кыен булган давылга әйтәләр.

Федераль хөкүмәт түрәсе Бангкокта зур илләр лидерларына, кыен шартларда бездән башка ерак китә алмассыз, дигән фикерне ишеттерергә теләде. Вазгыятьнең катлаулылыгын аңлату өчен, аның чыгышыннан бер сөземтәне тәрҗемәсез бирик: «Практически единодушное мнение, что мировая экономика входит в период сильных потрясений, который еще дополнительно усугубляется климатическими проблемами и нерешенными проблемами технологического развития». Безнең чиновниклар гадәттә оптимистик фаразлар бирергә ярата, бу юлы сүз «көчле тетрәнүләр» турында бара. Россия ярым бикле хәлдә булса да, ул тетрәнүләр өчен безнең капкалар да киң итеп ачылган. Үткән атнада гына FTX криптобиржасы кычкырып янды бит әле. Канада укытучыларының 100 миллион доллар пенсиясенең тупланма өлеше шунда төтенгә әйләнгән. Акчалары юкка чыккан клиентлар арасында россиялеләр – дүртенче урында. Ил икътисадына инвестицияләргә мөмкин булган, технологияләрне үстерүгә тотыла алган акча әнә шулай җиңел генә парга әйләнә дә куя. Бу алдагы айларда югалтуларның төп векторы булачак.

Дөнья лидерлары исә, аеруча Көнбатышныкылар, Россиядән башка гына юлларын дәвам иттерергә тели. Үзен «энергетик держава» дип атаган илнең углеводородларын чикләү, алардан баш тарту процессы бара. Быел октябрь аенда Европа базарында Россия газының өлеше 7 процентка калган. 2021 елның шул чорында ул 40 процент булган. Газны җиңел генә башка базарларга ыргытып булмый, югалтуларны шуннан күзаллый аласыз. Гыйнвар – сентябрь айларында ташкүмер экспортлау да 7,5 процентка кимегән әле анда. Европа баш тартканнан соң, Азия базарларына ул ягулыкны илтү дә проблемалар тудырды: тимер юлларда «бөке»ләр барлыкка килде.

«Кара алтын» сату да кыенлаша. 5 декабрьдән Россия нефтенә бәя «түшәм»е гамәлгә керәчәк. G7 илләре ул бәяне бу атнада игълан итәргә җыеналар. Башта 60 доллар булыр дип фаразланган иде, хәзер җир маена бәяләр төшә. Барреле 85 доллар тирәсе генә йөри башлады. Махсус хәрби операция шартларында Россия бюджеты өчен 100 долларлы бәя кирәк. Кремль бәя «түшәм»е таләп иткән илләргә нефть сатылмаячагын белдерсә дә, дус илләр дә Көнбатыш куйган бәягә риза булырлар төсле. Төркия Россия нефтен төягән танкерлар өчен Босфор бугазын һәм Дарданелланы 1 декабрьдән ябачак. Төрекләр бәясе «түшәм»нән түбән булган нефть төягән танкерларны гына уздырачак.

ПРЕЗИДЕНТ КОТЛАДЫ

Татарстан Президенты, «Россия – Ислам дөньясы» стратегик күзаллау төркеме рәисе Рөстәм Миңнеханов, чираттан тыш Президент сайлауда җиңү яулавы уңаеннан, Казахстан Президенты Касыйм-Җомарт Токаевка котлау телеграммасы юллады.

tatarstan.ru

«Узган сайлау йомгаклары Казахстан халкының илдә Сез башлап җибәргән иҗтимагый-сәяси һәм социаль-икътисади тормыш системаларын, хокукый нигезләрен яңартуны хуплавын бик ачык күрсәтә, – диелә котлауда. – Ватандашларыгыз Сезгә Казахстан дәүләтенең язмышын һәм үзләренең киләчәген ышанып тапшырды, ә бу бүгенге дөньяда, моңарчы күрелмәгән дәрәҗәдәге тотрыксызлык шартларында аеруча мөһим. Көчле, тәҗрибәле дәүләт эшлеклесе, киләчәкне алдан уйлап эш итүче, талантлы сәясәтче булып торуыгызның дәлиле бу. Сезгә Казахстан дәүләтен ныгыту, үстерүдә зур үрләр яулавыгызны, халкыгыз файдасына хезмәт итү өчен көч-дәрт һәм илһам-рух телим.

Россия белән Казахстан арасындагы мөнәсәбәтләр кысасында Татарстан белән Казахстан арасындагы хезмәттәшлекнең күпкырлы мөмкинлекләргә ия булуына һәм аның уртак тырышлыгыбыз нәтиҗәсендә алга таба да уңышлы тормышка ашырылачагына ышанам. Тугандаш халыклар арасында нык элемтәләрнең гомуми тынычлык-татулык һәм үзара аңлашуны үстерүгә мөһим өлеш кертүенә иманым камил. Сезгә нык сәламәтлек, уңышлар һәм бәхет телим».

КУНАК КИЛСӘ – ТӨЗЕКЛӘНДЕРҮГӘ

Татарстанда «Безнең ишегалды» программасы буенча быелга планлаштырылган эшләр тәмамланган. Белгечләр хәзер 2023 елда төзекләндереләчәк ишегалларын барлый. Бу хакта #ТатарстанОнлайн программасының туры эфирында программаның кураторы Арина Петрова сөйләде.

Илдар Мөхәммәтҗанов

Программа Татарстан Президенты Рөстәм Миңнеханов кушуы буенча тормышка ашырыла. Ул шәһәрләрдә генә түгел, авыл җирләрендә дә эшли. Моның өчен йортның күпкатлы булуы, 2014 елга кадәр төзелүе шарт.

Кемнәрдер, ишегалдыбызны төзекләндерсеннәр иде, дип йөри, кайберәүләр исә үзләре бу эшкә каршы чыга. «Безнең ишегалды» программасы буенча йорт тирәләре тәртипкә китерелгәч, ишегалдында машиналарның тиз йөрүеннән зарланучылар да бар икән. Программаның кураторы сүзләренчә, зарланып килүчеләрнең бар фикерләре искә алына һәм үтәлә. Тизлекне киметү өчен, махсус чаралар күрелә икән.

– Ишегалдында төзекләндерү эшләре башланганчы, без очрашуларга йөрибез. Әмма күпләр ул чакта күрешер өчен вакыт тапмый. Аннары инде, эшне башлагач, йорт яннарына трактор килгәч, тавышланып чыгалар. Сәбәбе – белми калу. Әмма без бит алдан барлык яшәүчеләрне дә кисәтәбез. Идарәче оешмалар белдерүләр язып элә. Шуңа күрә, күңелсез хәлләргә юлыкмас өчен, халык очрашуларга вакыт тапсын иде, – ди Арина Петрова.

Моңа кадәр «Безнең ишегалды» программасы белгечләре тирә-якны матурлау, төзекләндерү кебек эшләр белән шөгыльләнсә, быел алар халыкны ял иттерә дә башлаганнар. Кайдадыр йога дәресләре, кайдадыр футбол турниры үткәрелгән.

Алдагы елларда төзелгән ишегаллары ни хәлдә соң? Эш бетте, дип аларны онытмыйлармы? Арина Петрова бу сорауга, юк, дип җавап бирә. Алар һәр ишегалдын күз уңында тота икән. Төзекләндерелгәч, ишегалдындагы хәлләр өчен идарәче оешма җавап бирсә дә, программа кураторына да кайбер кимчелекләрне җиткерүчеләр бар, ди. Әйтик, кышын кар этterүче тракторның балалар мәйданчыгына зыян салуы, кайбер кешеләрнең утырткан агачларны сындыруы, утыргычларны ямьсезләп китүе хакында да хәбәр итәләр.

– Әгәр үзегез яшәгән ишегалдына кемнеңдер зыян салуын күрәсез икән, барып сөйләшергә киңәш итәм, – ди куратор. – Татарстан Президенты һәр төзекләндерелгән ишегалдын контрольдә тотарга кушты. Без моны эшлибез. «Безнең ишегалды» программасы гамәлдә булганда, теләсә кайсы урындагы кимчелекне подрядчы оешмалар килеп төзәтеп китә ала. Моның өчен идарәче оешма аша хәбәр бирергә кирәк.

Шунысы сөендерә: «Безнең ишегалды» программасына санкцияләр комачау итмәгән. Беренчедән, төзекләндерүче оешмаларның барысы да – Татарстанныкы. Икенчедән, кирәкле җиһазларның барысын да үз эшмәкәрләребез җитештерә икән. Шуңа күрә берниндi кыенлык сизелмәгән. Хәтта кирәк-яракны ел башында сатып алып куеп, бәяләр арту проблемасын да сизмәгәннәр.

Ишегалдыңның төзекләндереләчәкме-юкмы ничек белергә соң? Исемлекне «двор.татар» сайтында карарга була. Тагын шунысы бар: ишегалдыгызга очрашуга киләләр икән, димәк, сездә тиздән яңарту эшләре башланачак.

– Ел ахырына кадәр 2023 елда төзекләндереләчәк ишегаллары исемлеге чыгачак. Аннары без 2023 елның март – апрель айларында әзер схема белән сезгә киләчәкбез. Кар эреп бетүгә, эшкә дә керешәчәкбез. Казанда киләсе елда 15 апрель тирәсендә эшне башлап булыр дип уйлыйбыз, – ди Арина Петрова. – Без эшне башкарабыз, ә халык саклап торырга тиеш. Кармагын бирәбез, балыгын үзеңә тотасы. Яшеллек утырткантбыз икән, аны карап тору – шунда яшәүчеләр өстендә. Без башкарган эшләрне кешеләр кадерләп сакласын иде.

Гөлгенә ШИҺАПОВА

САН

Республикада өч ел эчендә 3 мең ишегалды төзекләндерелгән. Быел исә шуның 1212сендә яңарту эшләре тәмамланган. Киләсе елда да 1 меңнән артык ишегалдында эшләр башланачак. Моның өчен 9 млрд сум акча бүленеп бирелгән. Ишегалларында төзекләндерү эшләре өчен 2 ай вакыт бирелә.

Үзебезнекеләр кирәк

Дәүләт Советы Рәисе, республика Волейбол федерациясе президенты Фәрит Мөхәммәтшин федерация президиумы утырышын уздырды. Утырышта «Зенит-Казан» һәм «Динамо-Ак барс» командаларының быелгы сезондагы уены югары бәяләнде, әмма җитешмәгән якларны да искә алдылар.

Фәрит Мөхәммәтшин, президиум утырышын ачып, Татарстанда волейбол хәрәкәтен үстерүгә төрле яклап ярдәм иткән өчен Спорт министрлыгына, волейбол клублары җитәкчеләре һәм тренерлары, шулай ук сәнәгать предприятиеләренә рәхмәт белдерде. «Сезнең ярдәм белән катлаулы шартларда республика волейболы тиешле биеклектә калуын дәвам иттерә, – дип билгеләп үтте Волейбол федерациясе президенты. – Барлык шартлар тудырылган, финанс яктан проблемасы юк. Илнең югары лигасында көндәшлек көчәюгә карамастан, командаларның уңышларга ирешәчәгенә ышанабыз.

Федерациянең башкаручы директоры Мансур Кәримов Волейбол федерациясенең быелга планлаштырылган чараларын үтәү турында сөйләп үтте. Аның әйтүенчә, федерациянең спорт чаралары календарена төрле дәрәҗәдәге бик күп ярышлар кертелгән. Спорт министры Владимир Леонов исә федерациянең Татарстанда массакүләм спортны үстерүдәге зур казанышларын билгеләп үтте.

Федерация вице-президенты, «Зенит-Казан» волейбол клубы директоры Олег Брызгалов әйтүенчә, «Мәктәп волейбол лигасы»ның бишенче сезонында республиканың 740 мәктәбе, 23 меңнән артыграк укучы катнашкан, 5 мең команда төзелгән. Илкүләм ярышта исә 10 төбәк катнашкан.

Фәрит Мөхәммәтшин, президиум утырышына йомгак ясап, яшь уенчыларны үзебездә үстерү мәсьәләсенә игътибар итте. «Чит илләрдән атаклы спортчылар чакырып, әйбәт уйнау өчен акыл да, талант та күп кирәкми, – диде федерация җитәкчесе. – Үзебезнең уенчылар һәм тренерларыбызны тәрбияләргә тиешбез. Федерациянең, «йолдызлы» командаларыбызның баш тренерлары һәм клуб җитәкчеләренең бүгенге төп бурычы әнә шул. Ә моның өчен республикада шартлар да, мөмкинлекләр дә җитәрлек».

Күңел җылысын кушып

< Ахыры. Башы 1 нче биттә

– Шуны гына әйтәм: андагы егетләрнең барысы да – безнең өчен Герой. Һәм безнең ярдәмгә бик нык мохтаҗлар. Ач солдат җылы кием һәм тамак турында гына уйлый ала. Шуңа күрә бүген аларга бигрәк тә җылы киемнәр (свитерлар, аяк киемнәре, йон оекбашлар, бияләйләр, эчке киемнәр) һәм азык-төлек кирәк. Яшермим, яу кырында тәм-том да бик тансык. Шунысы яхшы: ярдәмне без хәрбиләрнең кулына илтеп тапшыра алабыз, – диде ул.

Әңгәмәдәшебез әйтүенчә, хәрбиләр кешеләргә бик рәхмәтле.

– Беләсезме, мине нәрсә таң калдырды? Халыкның шулкадәрле киң күңелле, ярдәмчел, эчкерсез һәм авыр вакытта берләшергә сәләтле булуы. Яшермим, мин моны һич кенә дә көтмәгән идем, – диде хәрбиләр тормышын үз күзләре белән күреп кайткан әңгәмәдәшебез. – Үзебезнең районнан, күрше-тирә шәһәрләрдән бик күп кеше мөрәҗәгать итә. Кем ничек булдыра – шулай ярдәм итә. Хәрбиләр халыкка шулкадәр рәхмәтле, кайберләренең хисләре хәтта күз яшьләре булып бәреп чыга. Әйе, җылы кием, азык-төлек бик кирәк, ләкин тагын да зуррак ярдәм ул – җылы сүз. Хәрбиләрдән күп тапкырлар бер җөмлә ишетергә туры килә: «Безне онытмасыннар иде».

Әлеге төркемдәге тагын бер эшмәкәрнең хатыны белән сөйләштек.

– Минем ирем – бик көчле патриот. Хәрби операциягә китәргә дә уйлаган иде, киемнәр дә алды, тик аның туганын мобилизацияләделәр. Ирем үзенә дип алган киемнәрне аңа бирде. Ә үзе әлегә хәрбиләргә кирәкле әйберләр ташый. Халык арасында төрле фикердәге кешеләр бар, ләкин күпчелеге ярдәм итәргә ашкынып тора. Әледән-әле сорашып, акчалата да, әйберләр белән дә ярдәм итәләр, – диде ул.

Яңа ел тамашаларын оештырган вакытта, хәрби операциядә катнашучыларның балалары игътибар үзәгендә булырга тиеш. Татарстан Президенты Рөстәм Миңнеханов Хөкүмәт йортында узган киңәшмәдә әнә шулай дип белдерде. Хәрби операция кысасында бурычларын үтәгән мобилизацияләнгән гражданнарның һәм үз теләкләре белән китүчеләрнең балалары алдагы көннәрдә узачак Яңа ел тамашаларында аерым игътибарга алынырга тиеш. Аларны республика дәрәҗәсендә уза торган чараларга чакыру турында карар кабул ителде: 5–11 нче сыйныф укучыларын – «Татнефть-Арена»дагы республика Яңа ел чыршысына, 1–4 сыйныфтагыларны Казан Кремлендәге Яңа ел тамашасына.

КӘГАЗЬ ТОТЫП КУЛЛАРГА... ӘТИ-ӘНИ БУЛЫРГА

Яңа гаилә коручы парларны бала турында бүгеннән үк уйларга өйрәтмәкчеләр. Күптән түгел республикада шуны максат иткән проект эшли башлады. Аның нигезендә, хәзер гаилә корырга гариза тапшырган парларга «Яңа өйләнешүчеләр сертификаты» бирелә. Әлеге сертификат буенча башкаладагы шәхси клиникаларның берсендә әти-әни булыр алдыннан тулысынча бушлай тикшерену узарга мөмкин.

«Татар-информ»

Проектта Казанда яшәүче парлар гына түгел, республика районнарында гомер итүче барлык яшь гаиләләр дә катнаша ала. Әмма бер шарт бар: алар быел гына өйләнешкән һәм кулларында мәҗбүри медицина иминиятләштерүе полисы булырга тиеш.

Һәр сишәмбе саен республиканың ЗАГС органнары яңа гаилә коручы парлар өчен махсус дәрес уздыра. Анда аларны язылышу тантанасының нечкәлекләре белән таныштыралар. Күптән түгел шушы очрашуда катнашкан парларга «Яңа өйләнешүчеләр сертификаты» тапшыра башлаганнар. Татарстан Сәламәтлек саклау министрлыгының баш репродуктологы Фирая Сабирова сүзләренә караганда, баштарак аны өйләнешергә гариза тапшырган көнне бирергә уйлаган булганнар. Ләкин хәзер күп кенә парлар моны Дәүләт хезмәтләре порталы аша эшли. Шуңа күрә сертификат тапшыруның башка юлын тапканнар.

– Татарстан Сәламәтлек саклау министрлыгы, ЗАГС идарәсе һәм башкаладагы шәхси клиника белән берлектә тормышка ашырылучы пилот проект бу. Хәзерге вакытта без шундый 180 сертификат тапшырдык инде. Дөрес, без тапшырганда әле яшь парларның организмны тикшертү уенда да булмый, алар туй мәшәкатьләре белән мәш килә. Әмма алар соңрак бу эшкә барыбер вакыт таба. Хәзерге вакытта безгә 30 пар мөрәҗәгать итте инде, – ди Татарстанның баш репродуктологы.

Фирая Сабирова сүзләренә караганда, әлеге проект бала төшертү очракларын кисәтү, нәселсезлек кебек җитди проблеманы башлангыч чорда ук ачыклауны күздә тота. Бөтендөнья сәламәтлек саклау оешмасы мәгълүматларына ышансак, абортларның 48 проценты көтелмәгән йөклелектән котылу өчен эшләнә. Дөнья күләмендә барлык парларның 15 проценты әти-әни булу бәхетеннән мәхрүм.

– «Йөклелеккә әзерлек» дигән төшенчә бар. Ул йөккә узарга өч ай кала организмны моңа тулысынча әзерләүне күздә тота. Әмма бу эшкә җаваплы караучы хатын-кызлар бармак белән генә санарлык. Алар табиб ишеген, гадәттә, йөккә узганын белгәч кенә шакый. «Яңа өйләнешүчеләр сертификаты» менә шундый очраклар санын киметүне күздә тота да инде, – ди Фирая Сабирова.

Әлеге тикшеренү мәҗбүри медицина иминиятләштерүе полисы нигезендә башкарыла. Сертификаттан файдалану өчен, яшь пар никахларын 2022 елда теркәгән булырга тиеш. Әлеге документ нигезендә ир дә, хатын да тулы тикшеренү уза ала.

Хатын-кыз акушер-гинекологка күренеп, тиешле анализларны тапшыра. Аның кече оча органнарына УЗИ да ясала. Барлык анализ һәм тикшеренү нәтиҗәләре әзер булгач, табиб хатын-кызга киңәшләрен бирәчәк. Ир-атны да урологта шундый ук тикшеренү, анализлар көтә. Спермограмма да тапшырасы булачак. Әгәр яшь пар якын арада әти-әни булырга планлаштырса, белгечләр аларга бу эшкә дөрес итеп әзерләнү тәртибен аңлатачак. Тиз генә бала алып кайтырга җыенмаучыларга исә үзләренә туры килгән контрацепция чараларын сайларга ярдәм итәчәкләр.

– Шушы ук тикшеренүләр вакытында белгечләр яшь парга нәселсезлек куркынычы яныймы-юкмы икәнлекне дә ачыклаячак. Андый чакта дәвалауны никадәр иртәрәк башласаң, сау-сәламәт бала табу ихтималы да зуррак, – ди Фирая Сабирова.

Әлеге проект ел азагына кадәр гамәлдә булачак. Татарстанның баш репродуктологы исә бу эшне киләсе елда да дәвам иттерергә хыяллана.

Быелның тугыз аенда Татарстанда 16301 яңа гаилә теркәлгән. Узган елның шушы чорында өйләнешүчеләр саны 170 парга күбрәк булган. Аның каравы бер ел эчендә Татарстанда аерылышучылар саны кимегән. Быелның тугыз аенда республикада 9489 гаилә таркалган. Бу узган елның шул ук чоры белән чагыштырганда 5,3 процентка азрак.

Динә ГЫЙЛАҖИЕВА

ТАТАР «ДАЛЬНОБОЕ» ИЛДАР ХӘКИМҖАНОВ:

«АРТКА ЧИГЕНСӘҢ, ЮЛ УҢМЫЙ»

Илдар Хәкимҗановның шәхси архивыннан

Балтач районының Пүскән авылында яшәүче Илдар Хәкимҗанов ике елдан артык Россия шәһәрләре буйлап товар ташый. Өенә ике атна кайтып кермәгән чаклары да була аның. 38 яшьлек гаилә башлыгын ерак юлга чыгарга нәрсә мәҗбүр иткән?

Мәскәү, Мурманск, Төмән, Санкт-Петербург, Ярославль кебек төрле шәһәрләрне үтәргә туры килә аңа. Казан белән Яңа Уренгой арасы үзе генә – 3 мең чакрым. Кайбер көнне 1200әр чакрым ара үтә. Тик көнтөн рульдә булса да, юл йөрү мәшәкатьләреннән зарланмый. «Колхозда тракторда миннән күбрәк эшлиләр бит әле», – ди, сер бирми.

Эш ил буйлап йөртә

Пүскән авылы зур түгел: анда 63 йорт бар, 200дән артык кеше яши. Яшьләр читкә китеп эшләсә дә, авылны ташламый. Ике бала үстерүче Хәкимҗановларның да шәһәргә китү теләге юк. Илдар башта Балтачтагы бер оешмада эшләгән. Аннан, акчалырак эш эзләп, Казанда зур кибетләрнең берсенә сак хезмәтенә урнашкан.

– Таныш-белешләр үткәндә, яшермим, эшемнән ояла идем. Аңа кадәр күптән «дальнобой» булырга кызыгып йөрдем, тик тәвәккәллегем җитмәде. Менә шул каравылчы булып басып торганда батырчылык иттем дә инде. Игълан таптым да, эштән сорап, шунда киттем. «Мәскәүгә барганың бармы?» – диләр. Минәйтәм, бар, тик поездда гына. «Әйдә, үзең генә бер рейс ясап кайт, ошамаса, китәрсең», – диделәр. Ризалаштым, – дип сөйли «Газон Некст»та йөрүче Илдар.

Гаиләсе башта аның сүзенә ышанмаган, шаярта дип уйлаган. Тик соңыннан килешергә туры килгән. Беренче сәфәре уңышлы үткән. Шулай итеп, хыялы тормышка аша Илдарның. Тик ерак юлларга йөрергә ияләшкәч кенә, әнисе үлеп китә. Гаиләсенә булышырга дип, ул кабат авылга кайтырга мәҗбүр була. Ярты елдан соң янә юлга чыга.

Нинди йөк табалар, шуны ташый Илдар. Әйтик, бер ай элек Мәскәүдән Краснодарга укроп, петрушка кебек яшел тәмләткечләр алып барган. Анда үскән әйберне ник башка җирдән ташырга? Воронежга Казаннан тавык илткән. Кирәкмәгән товар ташыйм, ахры, дип аптыраган чаклары да була егетнең. Бервакыт товарны алып килгән, әмма бик озак бушатмый йөдәткәннәр. Дүрт көн түзеп торган да, бишенчесендә үзе үк сата башлаган. Кайчак сикертмәле юлларда төягән продукциясе дә чәчелгәли икән. Күптән түгел машинадагы помидор әрҗәләре ауган. Шуны үлчәп, кабат тартмаларга тутырганчы ярты төн узып үткән.

Юлда кул күтәреп торучыларны утырту гадәте юк аның. Кечкенәдән, игелекле бул, дип өйрәтсәләр дә, монда ул кагыйдәләрне икенче урынга куярга туры килә. Үзеңне саклау өчен кирәк бу. «Юлчыларга ышанып булмый, башка адреска алып барып, товарны урлаулары бар», – ди Илдар.

– Юлында татарлар очрыймы соң? – дип сорадык аңардан.

– Мин бит алай авылларда туктап йөрмим. Оренбург өлкәсендә бер кафеда ашап утырганда, бер ир керде дә рәхәтләнеп татарча сөйләшә башлады. Шуннан соң пешекчегә: «Сез татармыни? Мин тагын сезнең белән вата-җимерә русча сөйләшәм», – дидем. Татарча ишеткәч, җанга рәхәт булып китә, – ди ул.

Йөзаклы колонкалар

Юлында аның өчен кызык тоелган нәрсәләр дә очрый егеткә. Краснодар краенда кукуруз чәкәнен җыеп, сабагын урып тормыйча сукалаулары да гаҗәпкә калдырган авыл малаен. Ник яшел массаны әрәм итәләр инде, ә? Чәкәнен исә кафеларда саталар. Андагы бистәләрдә яшәүчеләр зур теплицалар тота. Бөтен әйберне үзләре үстерә, чит илнеке кирәк тә түгел.

Ульян, Киров өлкәләрендә халык суны һаман да урамдагы колонкадан ала икән. «Кайбер җирләрдә, чит кеше кагылмасын дип, йозак элеп куйганнар. Бервакыт мин дә сусап туктаган идем. Су алырга өлгердем, аннан бер бабай тизрәк бикләп куйды», – ди юлчы. Авыл егете булгач, чит төбәкләрдә көтүләрнең чыгу-чыкмавы да кызык аңа. Анда да мал-туар саны бездәге кебек кими бара икән.

Кара мәчегә ышанмыйм

«Ырым-шырымнарга ышанасыңмы, кара мәче юлыңны киссә, нишлисең?» – дип тә сорадык. Бисмилла әйтмичә, беркайчан да юлга чыкмый Илдар. Кирегә барсаң, эш уңмый, дигәнгә ышана. Шуңа күрә гел алга барырга, чигенмәскә тырыша. Әгәр кире борылсаң, берәр күңелсез хәл чыгасын көт тә тор: йә машина ватыла, йә йөк төягәнне озак көтәсе була. Юлда фаҗигаләр, чардуганнар күрсә дә, күңеленә шик керә. Андый чакларда Аллаһтан, ярдәмеңнән ташлама, дип сорый. Аның өчен иң мөһиме – ватылмыйча, исән-сау әйләнеп кайту.

– Беркөнне зур суммага товар илтәм, ә ябыштырган язуы, ягъни наклейкасы юк. Үч иткәндәй, ЮХИДИ хезмәткәрләре туктатты. Моның өчен миннән акча сорый башладылар. «Бер мең сум гына акчам бар, калганын картагызга күчерә алам», – дим. Тегеләр алай алырга шүрли. «Әнә тегендә биш чакрым ераклыкта банкомат бар, шуннан акчаңны ал», – диләр. «Юк, – дим, – артка бармыйм». Машинама кердем дә яттым. Калганын сөйләп тормыйм инде, – дип уртаклашты ул юлдагы маҗаралары белән.

Ник килдең?

Бүген бөтен дөньяның игътибар үзәгендә булган якларга да барырга насыйп булган аңа.

– Мелитопольдә (Запорожье өлкәсе) товар төядем шулай. Сәгать унга кадәр чик буена барып өлгерергә кирәк. Комендант сәгате башлана. Дошман бу вакытта хәрәкәт иткән теләсә кайсы техникага атарга мөмкин. Чыкканда, кинологлар техниканы этләр белән катkat тикшерде. Аннан мине сорау алырга чакырдылар. Чират озын, йөзләгән кеше бар. Үзем машинадагы мүк җиләге бозылмагае дип борчылам. Аны билгеле бер температурада тотарга кирәк. Кайбер шоферларның телефоннарын алып калганнар. Юлда барганда төшергән видеоларның барысын да тиз генә бетердем. Шөкер, исән-сау чыгып китә алдым, – ди Илдар Хәкимҗанов.

Урал таулары, Мурманск табигате, Санкт-Петербург... Юлда йөргәндә, татар «дальнобое» матур шәһәрләргә, табигатькә сокланырга да өлгерә. Авылда яшәп, мондый үзенчәлекле җирләрне кайчан күрер иде әле?! Матурлык белән генә күңелне алдап булмый шул. «Чит җирләр туган якны, гаиләмне алыштыра алмый. Беренче көннән үк барысы да сагындыра башлый. Еракта туган якның да, гаиләнең дә кадере яхшырак беленә», – ди ул.

Сәрия МИФТАХОВА

«ЭШ» «ТАТАРСТАН ХӘБӘРЛӘРЕ» «ТАТАРСТАН» «КЫЗЫЛ ТАТАРСТАН»
1918–1920 1920–1922 1922–1924 1924–1951

«ВТ» – 105

1951–1960 1960–1992 1992–
«СОВЕТ ТАТАРСТАНЫ» «СОЦИАЛИСТИК ТАТАРСТАН» «ВАТАНЫМ ТАТАРСТАН»

БЕРЕНЧЕ РЕДАКТОР

1918 елның 12 мартында «Эш» исеме белән дөньяга аваз салып, төрле елларда исемен үзгәртә-үзгәртә, бүген «Ватаным Татарстан» исемендә нәшер ителүче газетабызның бай тарихы бар. Ул, елъязмачы буларак, бүгенге буын кешеләренә Татарстан Республикасы, татар халкы тормышындагы иң тетрәндергеч вакыйгаларны да, бөек төзелешләрне дә алып килде. Халкыбыз тарихындагы һәр катлаулы чор газета битләрендә киң чагылыш тапты.
Заманында «Эш» (1918–1920 еллар), «Татарстан хәбәрләре» (1920–1922), «Татарстан» (1922–1924), «Кызыл Татарстан» (1924–1951), «Совет Татарстаны» (1951–1960), «Социалистик Татарстан» (1960–1992) дип аталган «Ватаным Татарстан» – татарның төп газетасы. Газета тарихы ул – милләт тарихы.

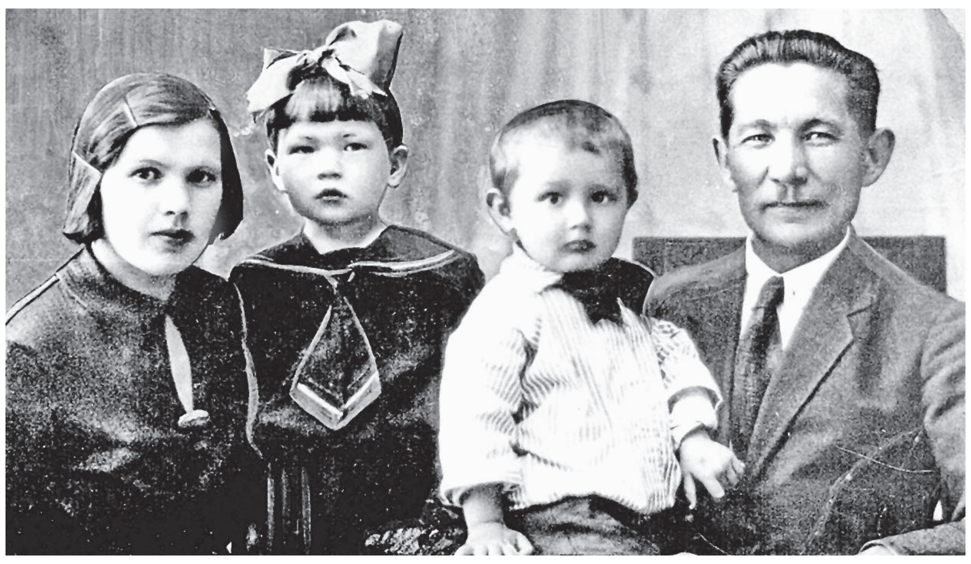

Вәли Шәфигуллин хатыны Марьям, улы Вил, кызы Диләрә белән.

Апас үзәгендәге Туган як музеенда безне, сез – безнең үз кешеләребез, дип каршы алалар. Моның сәбәбе дә бар. Газетабызның беренче редакторы Вәли Сәлим улы Шәфигуллин Апас районы (элеккеге Казан губернасы Тәтеш өязе) Борнаш авылында туып-үскән. Музейда хезмәттәшебез хакындагы экспонатларны бик кадерләп һәм горурланып саклыйлар. Әле ул гына да түгел. Бу музейны төзегән, инде күп еллар җитәкләгән Рамис Ногмановның авылдашы да ул безнең беренче редакторыбыз. Борнаш авылында коллегабызның абыйсы Нигъмәтулланың оныклары Фәния Заһирова, Әсхәт Сәлимуллин, Дания Вәлиева үз гаиләләре белән яши. Сеңлесе Хөсниҗиһанның оныгы Рәшит Апаков Казанда «Радиоприбор» заводы директоры булып эшләгән, Татарстан Дәүләт Советы депутаты булып сайланган. Апаслылар якташлары белән бик горурланалар.

Сәясәтче, журналист Вәли Сәлим улы Шәфигуллин нинди язмышларга дучар булган икән? Ул 1894 елның 4 августында туа. Өч ел авылда мәдрәсәдә укый. Әтисе үлеп киткәч, 11 яшьлек Вәлине туганнары янына, Ташкент шәһәренә тәрбиягә җибәрәләр. Ул анда ике сыйныф рус телендә белем ала. 1910 елда «Азия» литография компаниясендә исәпләүче булып эшли башлый, аннан соң Киснер типографиясенә заказлар җыючы агент булып урнаша. Бер үк вакытта үзбәк телендәге «Садаи Туркистан» газетасында өлкән экспедитор була. Татар, рус, үзбәк телләрендә иркен сөйләшә һәм яза. Шул елларда аның беренче мәкаләләре дә күренә башлый. 1915 ел башында Вәли Шәфигуллин Казанга кайта. Һәм Мусин фабрикасы аяк киемнәрен сатучы сәүдә ноктасында бухгалтер булып эшли башлый. 1916 елда патша армиясенә алына. Хәрби хезмәт вакытында большевиклар белән аралаша башлый, 1917 елны партиягә керә. Шул ук елның апрель аенда Муллануp Вахитов белән Мөселманнарның социалистик комитетын оештыра. Соңрак шушы комитетның секретаре булып сайлана, партия идеяләрен пропагандалый.

Вәли Шәфигуллин Казандагы кораллы восстаниедә актив катнаша. Совет власте урнаштырылгач та, беренче көннәрдән үк Хәрби-революция комитеты составына сайлана. Мөселманнар комиссариатының финанс бүлегендә эшли. Соңрак, 1918 елда «Эш» газетасының (бүгенге «Ватаным Татарстан») редколлегиясенә сайлана (бу исемлектә газетаны оештыручыларның тагын берсе – Хәсән Урманов та бар). Ак чехларга каршы көрәшә. Август аенда кораллы татар эшчеләре отряды оештыра. Сентябрь аенда аны яңадан чыга башлаган «Эш» газетасының редакторы итеп билгеләр. Колчак гаскәрләре Казанга якынлашканда, Вәли Шәфигуллин «Кызыл көрәшче» газетасында эшли башлый.
1919 елның маеннан сентябренә кадәр яңадан «Эш» газетасына редакторлыкка алына. Көз көне аны Мәскәүгә чакырып алалар. Ул анда «Кызыл Көнчыгыш» агитаторлар идарәсенең Көнчыгыш бүлеген җитәкли. Беррәттән «Эшче» партия газетасы белән «Кызыл Шәрык» журналының редакторы да була. 1920 елның җәендә Вәли Шәфигуллинны Казанга кайтаралар һәм ТАССР төзелгәннән соң республикада татар телендә чыга башлаган «Татарстан хәбәрләре» (тарих сәхифәләрендә ул «Эш» газетасының дәвамчысы булып санала) газетасына редактор итеп куялар.

Вәли Сәлим улы публицистик мәкаләләр генә түгел, бәлки юмор һәм сатира, шигырьләр дә яза. Озак вакытлар Казан мөселманнарының хәрби-сәяси курсларында лектор-укытучы булып эшли. Анда Кызыл Армия өчен хәрби комиссарлар әзерлиләр. 1921 елгы ачлык елларында аны ТАССР Җир эшләре буенча халык комиссариатына алалар. 1925 елның ахырында Татар өлкә комитеты карары нигезендә Вәли Шәфигуллин – нәшрият комбинатының директоры, соңрак Татарстан китап нәшриятының директоры итеп билгеләнә. 1929–1931 елларда Мәскәүдә ВКП(б) Үзәк Комитеты каршындагы марксизм-ленинизм курсларында укый. Укуны тәмамлаганнан соң, Татар Өлкә Комитетының партия бүлеген җитәкли һәм Татарстан китап нәшриятында баш редактор булып эшли. 1933 елда ул Балык Бистәсе МТСында сәяси бүлек начальнигы вазыйфасына керешә. Утызынчы еллар уртасында Россия телеграф агентлыгының татар бүлеген җитәкли. 1937 елның 1 февралендә кулга алына. Аны 10 елга ирегеннән мәхрүм итәләр, мал-мөлкәтен тартып алалар. Ул 1939 елның 9 октябрендә Норильск лагеренда вафат була. 1956 елда аклана.

Фәния ӘХМӘТҖАНОВА

Ватан хакына

Ашыгыч ярдәм

Ике дә уйламадым. Лисичанскига китәргә карар кылган Кирилл Булатов шулай ди. Әлмәт шәһәр балалар хастаханәсенең хирургия бүлеге мөдире Луганск Халык Республикасында балалар дәвалаячак.

– Бүген Лисичанскида 2 меңләп бала яши. Аларга ярдәм итәрлек белгечләр исә бармак белән санарлык. Балалар – безнең киләчәгебез, – ди Кирилл Булатов.

Тәҗрибәле табиб Лисичанск шәһәрендә балаларны дәвалап кына калмыйча, андагы медицина хезмәткәрләренә белемнәрен арттырырга ярдәм итәчәк.

Татарстан шефлыкка алган әлеге шәһәргә чираттагы гуманитар йөк 22 ноябрь көнне озатылачак. Гуманитар йөк төзелеш материаллары, эш кораллары, җылы кием һәм дарудан гыйбарәт. Аны оештыруга «Ярдәм янәшә!» хәрәкәте белән «Игелекле Казан» коммерцияле булмаган автоном оешмасы активистлары да зур өлеш керткән. Гуманитар йөкне «Ярдәм янәшә!» хәрәкәте координаторы Тимур Сафин белән Казан шәһәр думасы депутаты Олег Калимов озата барачак.

Сүз уңаеннан, республикада ил-көн вакыйгаларына битараф калмаган табиблар сафы ишәя бара. Республика клиник балалар хастаханәсе хирургы 59 яшьлек Нияз Әхмәдуллин – шуларның берсе. Россиядә өлешчә мобилизация игълан ителүгә үк, махсус хәрби операциягә барырга карар кыла ул. Сентябрь азагында хәрби комиссариатка чакыру алган табиб, «Казан Экспо» үзәгендә бер ай әзерлек узганнан соң, 25 октябрьдә махсус операция зонасына киткән.

Якыннары сүзләренә караганда, тәҗрибәле табиб анда апрель аенда ук барырга теләгән. «Ул чакта аңа эшеннән китәргә туры килгән булыр иде. Икенче тапкыр шундый мөмкинлек чыккач: «Ватанны сакларга барам, мин куркак түгел», – диде. Үзе теләп китте», – дип сөйләгән Нияз Әхмәдуллинның якыннары «Татар-информ» хәбәрчесенә.

Анда киткәч, Нияздан шактый гына хәбәр килмичә торган. Күптән түгел якыннарына аның исән-сау булуын хәбәр иткәннәр. «Ул анда табиб буларак китте бит. Бүген алгы сафларда егетләргә беренче ярдәм күрсәтә, яу кырында яраланган егетләрне госпитальгә озата», – ди якыннары.

КОТЛЫЙБЫЗ!

Фәнни-педагогик эшчәнлегендәге, квалификацияле белгечләр әзерләүдәге казанышлары һәм күп еллар буе намус белән эшләве өчен «Казан дәүләт архитектура-төзелеш университеты» федераль дәүләт бюджет мәгариф учреждениесе ректоры **Низамов** Рәшит Корбангали улына **Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә «Россия Федерациясенең атказанган югары мәктәп хезмәткәре»** дигән мактаулы исем бирелде.

* * *

Татарстан Республикасының сәнәгать потенциалын үстерүгә зур өлеш кертүе, күпьеллык нәтиҗәле хезмәте һәм актив иҗтимагый эшчәнлеге өчен Татарстан Республикасы Предприятиеләр һәм сәнәгатьчеләр ассоциациясе (эш бирүчеләрнең төбәк берләшмәсе) генераль директоры урынбасары **Дмитриев** Виктор Петрович **«Дуслык» ордены** белән бүләкләнде.

* * *

Мәдәниятне һәм сәнгатьне үстерүгә мөһим өлеш кертүе, күпьеллык нәтиҗәле иҗади эшчәнлеге өчен «Созвездие-Йолдызлык» иҗади сәләтле балаларга һәм яшьләргә булышлык күрсәтү республика үзәге» дәүләт бюджет учреждениесе директоры **Туманов** Дмитрий Александрович **«Татарстан Республикасы алдындагы казанышлар өчен» ордены медале** белән бүләкләнде.

ТӘРӘЗӘ АРТЫНДАГЫ ТОРМЫШ

Уйлы күңел уйлана

23 елдан артык инде тышкы дөнья белән бәйләнеше бары тик тәрәзә аркылы гына әнинең. Шуңа күрә бүлмәсе дә, тәрәзәсе дә – урам якта. Кәефе булганда, мендәргә сөялеп утырып, урамда йөргән кешеләрне күзәтә.

– Гөлирә ипигә китте, – дип сөенә ул, яшь чакта бергә эшләгән, аралашкан күрше әбинең исән-сау йөреп торганын күреп.

– Тәгъзимә дә исән-сау икән, кибеттән кайтканын күрдем, – ди. Анысы – бакча башы күршебез. Кайчакта безне чакыра: «Кил әле, әнә теге кем ул, танымадым», – ди. Мәктәп автобусы безнең тирәдә туктый. Өйдә утырган кеше өчен ул да – зур вакыйга: балалар кайтты, кайбер көнне – балалар бик аз, кайбер көнне бик күп төштеләр, ди...

Каршы яктагы күршеләр Фәйрүзә белән Эльвира Салавычтагы фермада эшли. Берничә ел инде аларны вахта автобусы йөртә. Аларны да эшкә озата, каршы ала әни. Бер көнне: «Фәйрүзәнең эшкә барганы да, кайтканы да күренми, авырып китмәгәннәрдер бит?» – дигәч, урамда очратып, Фәйрүзәгә: «Әни сезне югалтты бит», – дим. Ялда икән.

Әни шушыларны сөйләгәндә, Фәнис Яруллинның яткан җирдән көзге аша урамны күзәтүе турында язганнары искә төшә. Тирәбездә андыйлар да бар шул... Хәер, әнинең дә бар андый «көзге»се. Ул яктагы телевизорны, яткач, урта өй, кухня, баскыч төбе күренерлек итеп бордырта ул. «Көзгем күчкән бит әле», – дип көйләтә. Әнә шул экраннан өйдәге бар хәрәкәтне күзәтеп ята. Бу да – үзенчә бер аралашу чарасы. Авыру, урындагы кешегә иң куркынычы – ялгызлык, шуңа күрә алар кечкенә генә булса да аралашу эзли, шуннан юаныч табалар. Ә без исә аралашуның, аягыбызда йөреп, күреп, сөйләшеп торуыбызның никадәр зур байлык икәнен уйлап та бирмибез...

Ковидка кадәр әле юк-юк та өлкәннәр бер-берсенә хәл белергә йөрешә иде. Шул чакта куркып, бизеп калдылар дип беләм. Үзләре дә: «Кул биреп күрешүдән дә шикләнеп калганбыз инде», – диләр. Без дә ике ел буе әнине бу яман чирдән мөмкин булганча сакладык, үзебез дә сакландык. Чит кешеләрне кертмәдек, дисәк тә була. Шөкер, егылып авыручыларыбыз булмады. Хәзер инде әнинең кәефле чагына караганда кәефсез вакыты күбрәк, озаклап сөйләшеп утырырга хәле дә, көче дә юк. Өстәвенә иң күп аралашкан Зәйнәп, Оркыя, Миңнебикә, Зөлхәбирә, Миңзифа апалар вафат, Гөлбикә апа урамга чыгып йөри алмый, Гөлирә апаның да сәламәтлеге чамалы, әле авыру кызы да бар. Әнинең инде бар дөньясы – без һәм тәрәзә. Шуларга мең шөкер итә һәм бик канәгать ул.

Беркөнне әллә утырырга соңгарак калган (авыл кешесе гадәттә кибеткә иртәнге якта – ипи килгәч тә барырга тырыша, ипи аз килгәнгә түгел, шулай гадәтләнгәнгә), «Әллә никадәр утырдым, урамда бер хәрәкәт юк. Бүген авылдагы бөтен кешене өйләренә бикләп куйганнармы әллә?» – дип куйды әни. Дөрестән дә, иртән, төш вакытында һәм кичен машина-техника тоташ агылса да, авыл урамнарының хәзер әнә шундый тын чаклары күбрәк. «Урамда эт тә юк», – диешәбез без андый чакта. Шушы сүзләргә бәйле бер кызык-кызганыч вакыйга да искә төште бит әле. Моннан берничә еллар элек, кышкы салкын кичтә авылның теге очында торучы апаларыма хәл белергә төштем. Гадәт буенча: «Урамда эт тә юк, берүзем идем», – дидем. Менгәндә, авыл уртасына җитәрәк, каршыма зур бер эт килеп чыкмасынмы?! Ярты авылны җыярлык итеп кычкырсам да, чыгучы булмады... Рәхмәт төшкере, эт, минем тавыштан куркып булса кирәк, читкә борылды. Шуннан бирле мин бу сүзләрне әйтмәскә тырышам, урамда бер кеше юк, дим...

vk.com

Урамнарыбыз әле хәрәкәтле булсын, этләре дә, кешеләре дә йөреп торсын иде. Авыл урамы буйлап йомыш белән үтә алуыбызның да кемнәргәдер, тәрәзә аша булса да, сөенеч бүләк итүен дә онытмыйк...

Гөлсинә ХӘБИБУЛЛИНА

Язучы фикере

Марат КӘБИРОВ

Үз җиренең дошманы

Без авылларның матурлыгын мактап туя алмыйбыз инде. Аеруча шәһәрдән кайтып, урман-кырларында йөреп, елга-күлләрендә су коенып, салкын чишмәләрдән авыз итеп, кунак булып киткән вакытларда. Ул шулкадәр матур, мөкаддәс, кабатланмас кебек тоела. Авылның үзендә яшәгән кеше матурлыгын бик абайлап бетерми инде аның. Кар таратасы бар, бакча тазартасы, сөрәсе, утыртасы, чәчәсе. Утырткан-чәчкәннәрең аз гына калкып чыкса, су сибәргә, чүбен утарга, тагын әллә нәрсәләр кыландырырга кирәк. Әле бит мал-туары, кош-корты да бар. Йорт-курасын да карап төзәткәләштергәләп торырга туры килә. Шуңа күрә, авылда яшәгән кешенең тирә-ягына каранып, туган җиренең матурлыгына сокланып утырырга вакыты да, теләге дә юк. Тик барыбер, аның күңелендә туган җиренә карата чиксез мәхәббәт яши. «Яратам! Матур!» – дип төче телләнмәсә дә, ул барыбер ярата, соклана, горурлана.

Ләкин авылларның төрлесе була. Авыл кешеләренең дә, кайвакыт, халкының да төрлесе була. Төрле чагы була. Менә шундый авылларның берсенә, хәтсез генә читтә йөргәннән соң, бер ирегет кайтып төшә. Читтән кайткан кешегә бөтен нәрсә матур булып тоелырга тиеш бит инде. Туган җир бит! Тик моңа алай тоелмый. Моның күңеле генә кырыла. Борын астыннан мыгырданып, авыз эченнән сүгенеп, кесәсеннән йодрык төеп йөри-йөри дә, авыл җыеннарының берсендә сабырлыгы сына.

Авылда җыелышларның ничегрәк узганын чамалыйсыз инде. Завклубмы, берәр укытучымы тантаналы итеп ачып җибәрә. Түрәгә сүз бирә. Түрә сөйли, кул күтәртә, кул чаптыра, алдан әзерләп куелган халык вәкилләренең сорауларына җавап бирә. Аннан соң фикер алышулар башлана. Кемнәрнең нинди фикер әйтергә тиешлеге алдан билгеле. Менә шул фикерләр белән алышалар. Авыл халкы кул күтәрә, кул чаба, тавыш бирә. Алдан әзерләнеп куелган кешеләр алдан әзерләнеп куелган сорауларын яудыра. Салмышрак килгән берәр абзый булса, сорауларның авырын да ташлый. Тик аңа нәфрәт катыш мәсхәрә белән карыйлар. Адәм көлкесенә калдыралар. Моны күреп, эчендә авыр сораулары кайнаган кешеләр дә тыелып кала. Исерек я ахмак дип әйтүләреннән курка. Нәтиҗәдә җыелыш бик матур, тәртипле уза, бөтен нәрсәләр дә бертавыштан хәл ителә.

«Бертавыштан» дигән сүзне мин бик аңлап бетермим. Йөз кеше утырган җирдә берничек тә бер тавыш була алмый. Хәтта ун кеше утырган җирдә дә. Барысына да бер тавыш булгач, болар тавышын да чыгармас дәрәҗәгә җиткерелгән дигән сүз бит инде. Ярый, монысы – бәхәсле нәрсә. Нәкъ менә шул вакытта теге читтән кайткан егет телгә килә. Аптырап калалар инде башта. Кем бу? Нәрсә эшләп йөри безнең авылда? Нигә шулай тәртип боза ул? Ни хакы бар? Ләкин түрәне мактарлык сүз запасы булмаса, эндәшмәскә күнеккән кешеләр каршы сүз әйтмиләр. Ә теге чыга да эчендәгесен ярып сала:

– Хөрмәтле авылдашлар, менә сез уңышларга ирешәбез, авылыбыз көннән-көн матурлана, тормышыбыз яхшыра дип сөйлисез дә ул… Чынында бик алай ук түгел бит. Авыл читендәге чишмә юкка чыгып, тирә-ягы сазлыкка әверелгән. Ул сазлык акрын гына авылга якынлаша. Хәзер инде ул яклардан йөрерлек тә түгел.

– Ә нәрсәгә безгә ул чишмә! – дип, көр тавыш белән өстәл суга түрә абзый. – Бөтен кешенең йортына су кергән. Беркем дә чишмәгә йөрми хәзер. Юктан гаеп табып маташма. Шулаймы, авылдашлар?

– Шулай! Шулай! – дип, бер-берсен уздырып кычкырган авазлар ишетелә.

Ә егет дәвам итә:

– Ындыр артлары чүп белән тулган. Авыл уртасыннан агып яткан елганың буеннан-буена чүп түккәннәр. Нәрсәләр генә юк анда! Сасы исе бөтен тирә-якны агулап тора. Авыл бит чүплеккә әйләнеп беткән. Менә шуларны тазартыйк без бер арада. Элек бит безнең авыл әллә кайдан балкып тора иде. Ә хәзер сасы исе генә аңкып тора. Чүп оясында яшәргә ярамый бит инде шулай.

Бер мизгелгә бар да тынып кала. Шул чүплеккә очып барган яшел чебеннең һуштан язып егылып төшкәне ишетелә. Кинәт түрәнең дәһшәтле тавышы яңгырый:

– Нәрсә? Чүп оясында яшибез, дидеме ул?

– Әйе, чүплектә яшибез, диде!

– Ул туган җиребезне чүп оясы дип атады! – тавышы көр булса да, әйтүчесе күренми кала. – Туган җир – чүплек аның өчен.

– Аһ, оятсыз! Нишләп чүплек булсын, ата-бабалар җире бит ул.

Моңа кадәр дәшми утырган кешеләргә дәрт керә. Алар бер-бер артлы шулай пар чыгаралар:

– Өмет юк бу кешедә, ул үзенең туган җирен чүплек дип атады.

– Сазлык, диде.

– Туган авылына чүп итеп караганга да шулай читтә йөргән инде бу. Ничә еллар буена…

– Дошман бу, дошман. Аның бабасы да халык дошманы иде.

Залда нәфрәт давылы уйнаса да, теге егет әле чыгып китмәгән. Ул аңлатырга тырышып карый:

– Юк, мин алай димәдем. Мин туган җиребезне чүптән тазартыйк, чүп оясында яшәмик, дидем…

Тик аны ишетмиләр дә. Нәрсәдер аңлатырга тырышудан файда юк: теләгән кеше аңлатканыңны көтеп тормый, ә теләмәгәненә аңлатуың кирәкми дә, ул сиңа үзе төшендереп бирергә мөмкин.

– Аһ, әле син, монда кайтып, туган җиребезне чүп оясы дип мәсхәрәлисеңме! Ата-бабалар мирасыннан көләсеңме! Аһ, син, кара йөз… Аһ, син, дошман…

Егет, өметен өзеп, чыгып китә. Шулай нәфрәт чәчсәләр дә, артыннан куа бармыйлар инде, якасына барып ябышмыйлар.

Ә икенче көнне шәһәргә китәргә дип чемоданнарын машинасына төяп маташканда, моның янына «дошман, кара йөз!» дип кычкырган кешеләрнең берничәсе килеп туктый. Тирә-якларына каранып алалар да:

– Ай, маладис, туган, ай, шәп әйттең кичә, ай, булдырдың. Түрә хәтта сүз дә таба алмады. Ешрак кайтып йөр әле син, – дип, аркасыннан сөяләр.

Авылларның төрлесе була. Түрәләр генә бер төрле. Әйбәт булса, аны «түрә» димиләр. Сүз әйтергә калтырап торган халыкның да калтыранмый торган уллары була. Кайчагында алар күренми генә…

ИСЕМ ӨЧЕН ҖИҢҮ БИРМИЛӘР

КАЗАНДА КӨРӘШ БУЕНЧА ТАТАРСТАН ЧЕМПИОННАРЫ АЧЫКЛАНДЫ

Татар көрәше

Көч кенә җитми. Милли спорт төрендә егетләрнең таланты янына тренерларның тәҗрибәсен һәм районнарның игътибарын бергә кушсаң гына, уңышка ирешеп була. Командалар арасында беренче өч урынны алган Лаеш, Әлмәт һәм Чаллыда моны яхшы аңлыйлар.

vk.com/Айдар Шәймәрданов

«Егетләр бик әзерләнеп килгән»

Безнең халык келәмдәге һәр алымга карата үз фикерен белдерергә гадәтләнсә дә, соңгы еллардагы иң тыныч ярышларның берсе булды бу. Кем белә, бәлки, соңгы вакыттагы мәгълүм вакыйгалар да бер-беребезнең кадерен ныграк белергә, хөрмәт итәргә өйрәтәдер. «Бу бәйге бик ошады, зур бәхәсләргә дә урын юк. Егетләр бик әзерләнеп килгән. Безнең татар көрәшеннән дә матур спорт төре юк, дип утырдым, – диде, ярыш тәмамлангач, Татарстан Дәүләт Советы Рәисе урынбасары, республиканың Көрәш федерациясе җитәкчесе Марат Әхмәтов. – Алга таба эшлисе эшләребез дә бар. Россия чемпионатын отарга кирәк. Республиканы татар көрәшенең үзәге дип әйтәбез икән, анысына шигем юк. Төп бурычыбыз – катнашучыларның санын арттыру. Кызганыч, яшьләр авылдан китә. Шуңа күрә игътибарны күбрәк район үзәкләренә, шәһәрләргә бирәсе иде. Көрәш республикабызда тигез җәелсен иде».

Марат Әхмәтов, көрәшне үстерү юллары турында сөйләгәндә, Лаешны аерым телгә алды. Анда җыелган егетләр медаль һәм исем артыннан гына йөрмичә, үзләре дә булачак батырлар белән шөгыльләнә, яңа җиңүләргә нигез сала. Марат Әхмәтов фикеренчә, бу тәҗрибәне республиканың бик күп районнарына кертергә кирәк.

Канга сеңгән көрәш

Әнә шул сүзләрне хуплагандай, 60 килолы егетләр финалына Лаештан Алексей Абрамов белән Шамил Чәвик чыктылар. Беренчесе – тумышы белән Алексеевск районыннан, икенчесе – Казаннан. Икесе дә Лаеш районында тренерлык белән шөгыльләнә. Уйлары, теләкләре бер. Хәтта алышка чыккач эчкән сулары да икесенә бер шешә иде. Әмма җиңүче бер генә. 1 яшькә кечерәк булса да, Алексейның тәҗрибәсе зуррак һәм чемпионатның иң җиңел категориясендә батыр исемен яулады. Сүз уңаеннан, узган ел да Абрамов – беренче, ә Чәвик икенче булган иде. 65 килолы көрәшчеләр ярышын да Лаеш егете отты. Илназ Димиев чемпион булды, ә аның адашы, былтыргы чемпион Илназ Миңнемуллин (Балтач) бу юлы икенче урын белән канәгатьләнде.

Ярышларны игътибар белән күзәтеп баручылар узган ел 70 килолы егетләр финалында Ислам Фәлахов (Алабуга) белән Рафаэль Билдановның (Әлмәт) бил алышып, Ислам хаҗиның отканын хәтерли булыр. Бу юлы 19 яшьлек Рафаэль тәҗрибәле көндәшеннән өстен чыга алды. 75 килода исә халыкара класслы спорт остасы Динар Кәримуллин, Чаллыдан Ринат Мингалиевны чистага салып, Лаеш командасы өчен җан атучыларны өченче алтын медаль белән сөендерде. Алга китеп булса да әйтик, бу әле соңгысы түгел иде.

Сүз уңаеннан, Динар – тумышы белән Теләче егете. Берничә көчле көрәшчесе Лаеш якларына юл алса да, кечкенә генә бу районда милли спорт төренең тамыры нык булып кала. 80 килолы егетләр ярышын Теләчедән Алмаз Сәетов отты. Финалда Балтачтан Айзат Гәрәевне җиңгән батыр Татарстан чемпионатында өченче мәртәбә генә чыгыш ясый. «Бездә яңа батырлар булачак әле. Беренчедән, районда көрәшкә игътибар бирәләр, икенчедән, халык та ярата. Безнең канда инде ул. Шуңа күрә яшьләрнең дә олылар кебек чемпион буласы килә», – диде районның «Форпост» үзәге җитәкчесе Алмаз Сәетов. Кыскасы, иминлек – батыр кулларда.

Өйләнү – түгел сөйләнү

Бу категориядә узган ел чемпион исемен яулаган Ренас Кәлимуллин исә быел бераз авырраклар арасында чыгыш ясады, әмма призерлар арасына да эләкмәде. Җиңелмәс егетләр юк бүгенге көрәштә. Авырлыгы 85 килодан артмаган көрәшчеләр арасындагы финалда әлеге дә баягы Теләчедән Лаешка күченгән Ранис Галимуллин, Арчада туып, хәзер Теләче районы өчен бил алышучы Фаяз Зариповны 6:1 исәбе белән отты.

90 килолы егетләр арасындагы төп алыш та шундый ук исәп белән тәмамланды. Былтыргы җиңүче Илмир Төхвәтуллин (Казанның Яңа Савин районы) узган ел 85леләр арасындагы чемпион Раил Сәлахетдиновка (Лаеш) бер мөмкинлек тә калдырмады. Илмир – татар көрәшендәге иң тыныч һәм тыйнак егетләрнең берсе. 23 яшьлек Раил хисле көрәшче буларак танылырга өлгерде. Бу юлы хисләнү генә ярдәм итмәде. 31 яшьлек Илмирның 8 мәртәбә Татарстан чемпионы исемен яулавы күп нәрсә сөйли. «Тренер шулай өйрәтте, үзем дә – тыныч малай. Келәмгә чыкканда артыгын дулкынланмаска тырышам, – ди Илмир. – Яшьләр белән чагыштырганда, ветеран дип атасалар, мин алар сафына әле кермәдем. Әйе, яшьләр үсә, алар көчле. Чыгам да атам дип хыялланырлык түгел. Һәрберсенә аерым алым табарга һәм шөгыльләнергә кирәк».

100 килолы егетләр финалында келәмгә көрәш «йолдыз»лары чыкты: Чаллыдан Эльдар Хәмитов һәм Яңа Савин районы өчен бил алышучы Булат Мусин. Җиңү узган ел өченче булган Эльдарга елмайды. Булатка өйләнү мәшәкатьләре комачау иткәнме әллә? «Юк. Барысы да кешенең үзеннән тора. Хатын-кыз иренә терәк булырга тиеш. Минеке дә шулай. Өйләнгәч, җаваплылык кына арта, – ди Булат. – Быел сентябрь аенда билбаулы көрәш буенча дөнья чемпионаты узды. Мин әзерлек графигын әнә шул ярышка көйләгән идем. Киләсе елда Татарстан чемпионаты яз көне була, диләр. Сабан туйлары алдыннан көч була инде ул».

Энекәшкә көч кирәк

Авырлыгы 130 килодан артмаган көрәшчеләр турнирында исемнәр тагын да танылганрак. Финалда Теләчедән Раил Нургалиев белән Лаештан Радик Сәлахетдинов очрашты. Келәм почмагында исә, Радикның вәкиле булып, Муса Галләмов утыра! Ахырга кадәр бил алыштылар, әмма Нургалиев Сәлахетдиновка каршы тора алмады. «Ходайга мең шөкер», – диде Татарстан чемпионатында сигезенче җиңүен яулаган Радик. Кызык, аның җанатарлары кайда күбрәк икән: туган ягы Зәйдәме, озак еллар бил алышкан Әлмәттәме, эшләп йөргән урыны Чаллыдамы, әллә хәзерге районы Лаештамы? Төгәл генә әйтә алмады батыр егет, әмма 80 килолылар арасында бил алышып, өченче урында калган энесе Рөстәм өчен җан атуның бик авыр икәнен яшермәде: «Үзем чыгып көрәшкәндә дә ул кадәр көч бетми».

Иң авыр көрәшчеләр ярышында бу юлы Чаллыдан Ранис Гыйлаҗетдинов җиңде. Әмма узган ел командалар беренчелеген откан Чаллы егетләренә бу юлы өченче урын белән канәгатьләнергә туры килде. Әлмәт – икенчегә, Лаеш исә икенчедән беренчегә күтәрелде. Бу командаларга 200, 150 һәм 100 мең сум күләмендә премия тапшырдылар. 100әр мең сум акчаны тагын өч район алды. Ел нәтиҗәләре буенча иң зур үсеш күрсәткән Мөслим, Ютазы һәм Яңа Савин районының икенче командасы бүләкләнде. Быелгы ярышта Ютазы 41 команда арасында 36 нчы урынны алды. Мөслим исә Татарстан чемпионатында катнашучылар арасында бөтенләй юк.

Илнар ХӨСНУЛЛИН

ҖИҢҮЧЕЛӘРНЕҢ ТУЛЫ ИСЕМЛЕГЕ – VATANTAT.RU САЙТЫНДА

ТЫЛСЫМЧЫ АКТЕР

Кәрим Тинчурин исемендәге Татар дәүләт драма һәм комедия театрында Татарстанның атказанган артисты Ренат Шәмсетдиновның 50 яшьлек юбилей кичәсе узды.

Кичә башланганчы, Россиянең атказанган, Татарстанның халык артисты Зөфәр Харисов белән юбиляр турында сөйләшеп алдык.

– Ренатны мин 32 ел беләм. Ул әле 2–3 нче курс студенты иде, мин ул вакытта Казанның Киров районында яшәдем, Ренат та шунда квартирада тора иде. Шулай беркөнне троллейбуста кайтканда танышып киттек без аның белән. Ренат – ачык йөзле, киң күңелле, самими, ихлас кеше. Сәхнәдә рольләренә бик җитди карый, үзенә таләпчән, тирәнтен аңлап эшли. Тик режиссерлар аны күреп бетермиме, яшьрәк вакытында да уйнарга тиешле рольләрне бик бирмәделәр шул аңа. Без аның белән бергә бик күп эшләдек. Шундук эләктереп ала торган, импровизациягә һәвәс кеше. Үзе ышанып уйнаганга тамашачыны да ышандыра ала торган чын артист, – диде халык артисты.

Хезмәттәше, Татарстанның халык артисты Зөләйха Хәкимҗанова белән дә аралашып алырга җай чыкты. Урта буын актерлар театр өчен һәрвакыт кирәк, дигән фикердә ул.

– Театрда олылар да, урта буын да, яшьләр дә булырга тиеш. Чөнки аларның һәрберсе – үз урынында. Хәзер ир-атларга кытлык аеруча сизелә. Ул һәрбер театрда шулай. Ренатлар буынына килгәндә, алар – театрыбызда иң матур буын. Ренатка әле 50 генә яшь, аның алда уйныйсы рольләре күп булып, артист буларак тагын да ачылыр дип уйлыйм, – диде Зөләйха Хәкимҗанова.

Кичә Ренат Шәмсетдиновның курай уйнавыннан башланып китте. Татарстан мәдәниятен үстерүгә керткән өлеше өчен Татарстан Хөкүмәтенең Рәхмәт хаты тапшырылды. Юбиляр Казан мэрының Рәхмәт хаты белән дә бүләкләнде.

Кәрим Тинчурин театры коллективы да яраткан хезмәттәшен юбилее белән котлады:

– Ренат бөтен яктан килгән. Музыка коралларында бик яхшы уйный, нинди генә рольгә керсә дә, аның булдыра алмаганы юк. Театрыбызда оештырылган чараларда бик теләп катнаша. Сәхнәне җимертеп уйный торган егет. Лилия Мәхмүтова белән коллективыбызда бергәләп иҗат итәләр, күпләргә үрнәк булырдай гаилә. Яраткан артистларыбыз Хәлил абый белән Исламия апа гаиләсе бар иде. Хәзер Ренат белән Лилия – шул буын традицияләренең лаеклы дәвамчылары. Без аларга исәнлек-саулык, шушы сәхнәдә киләчәктә дә матур итеп эшләүләрен телибез, – дип котлады театр директоры Фәнис Мөсәгыйтов.

Театрның баш режиссеры Туфан Имаметдинов та котлауларга кушылды:

– Ренат абый ул – тылсымчы. Репетицияләрдә ул я гел сүзләрен оныта, я

ТАТАРСТАННЫҢ АТКА…АН АРТИСТЫ
РЕНАТ Ш…ЕТДИНО…
50

Тинчурин театрының матбугат хезмәте

ноталарга эләкми. Ә премьераларда иң яхшы уйнаучы, әлбәттә, Ренат абый була. Безне алга таба да шулай тылсымлагыз, ә без сезне һәрчак сәхнәдә көтеп калабыз.

50 яшь – ул бит әле егет чак кына. Ренат Шәмсетдинов үзе шулай ди.

– Бу датага мин зур омтылышлар, фикерләр белән килеп кергәнмен икән, халкым мине кабул итә, ярата икән, әлбәттә, мин киләчәктә дә шулай тырышып-тырмашып эшләячәкмен. Тагын да яңа образлар, рольләр белән үземнең халкыма, тамашачыма әйтергә теләгәнемне җиткерергә тырышачакмын. Бүгенге тормышымнан мин бик канәгать. Юлымда очраган һәрбер кешегә, артист һөнәренә этәргән укытучыларыма, театр, сәхнә осталыгына өйрәткән остазларыма, хезмәттәшләремә, беренче режиссерларыма бик рәхмәтлемен. Алар һәрберсе – мине бүгенге дәрәҗәмә китергән кешеләр, – ди Ренат Шәмсетдинов. – Россиянең атказанган, Татарстанның халык артистлары Марсель абый Җәббаров, Исламия Мәхмүтова миңа бу юлда үгет-нәсыйхәт бирде, мине театр сәнгатенә алып керделәр. Театр бит ул күңел ачу урыны гына түгел, ул – халыкның җанын тәрбияли торган урын. Ул халыкны начарлыктан, «болай эшләргә ярамый», «менә мондый булмагыз» дигән фикерләр белән тәрбияләп, яктылыкка илтә.

Ләйсән САФИНА

Баш мөхәррир –
САБИРОВА Гөлнара Ильяс кызы
Газетаны оештыручылар:
ТАТАРСТАН ДӘҮЛӘТ СОВЕТЫ, МИНИСТРЛАР КАБИНЕТЫ, РЕДАКЦИЯНЕҢ ХЕЗМӘТ КОЛЛЕКТИВЫ
Газета Татарстан Республикасы Информация һәм матбугат министрлыгында 1995 елның 21 июнендә теркәлгән.
Теркәү таныклыгының номеры – 430.
Газета матбугат чараларының үзәк каталогына кертелгән.
Тираж – 6697 данә
Гомуми тираж – 15337 данә
Газетага сертификат бирелде Заказ 372

РЕДАКЦИЯ ҺӘМ НӘШЕР АДРЕСЫ
420097, Казан, Академия ур., 2 й.
«Ватаным Татарстан» газетасы редакциясе.
www.vatantat.ru
info@vatantat.ru, vatantat@list.ru, vtreklama@mail.ru
89179270040
Индекс П2409 (гадәти сан – атнага дүрт тапкыр чыга)
П2448 (гадәти сан, пенсионерлар өчен)
П2449 (гадәти сан, оешмалар өчен)
П2435 (җомга саны)

ТЕЛЕФОННАР
222-09-70 – кабул итү бүлмәсе
222-09-67 – баш мөхәррирнең беренче урынбасары
222-09-73, 222-09-69, 222-09-65 – баш мөхәррир урынбасарлары
222-09-68 – авыл хуҗалыгы, фән һәм мәгариф
222-09-67 – дин, сәламәтлек
222-09-64 – әдәбият, сайт
222-09-66 – сәясәт, тәрҗемә, оператор, хатлар һәм социаль мәсьәләләр
222-09-65 – реклама бүлеге
222-09-72 – бухгалтерия
222-09-73 – компьютер үзәге
221-18-99 – газета килмәсә яки соңарып килсә

Оригинал макет **Jahat™** программалар пакеты ярдәмендә әзерләнде. Мәкалә авторларының фикерләре редакция фикере белән туры килмәскә мөмкин. Хатлар, кульязмалар, рәсемнәр рецензияләнми һәм кире кайтарылмый.
R тамгасы куелган язмалар реклама буларак тәкъдим ителә.
N тамгасы куелган язмалар килешү нигезендә басыла.
Күчереп бастыру өчен редакциядән язмача рөхсәт алу шарт.
График буенча бу санга 20 сәгатьтә кул куелырга тиеш.
Кул куелды – 20 сәгатьтә.
Ваклап сату бәясе килешү буенча.
Газета «ТАТМЕДИА» АҖ филиалы «Идел-Пресс» полиграфия-нәшрият комплексында басылып чыкты
(420066, Казан шәһәре, Декабристлар ур., 2й.).
16+